

יום	יום לחודש	ליקוטי מוהר"ן ה"א	ליקוטי הלכות ה"א	משנה ברורה ה"ה	חשפכות הנפש	שולחן ערוך אבן העזר
שבת	י"א	סו:	רכד	חורה	יא - יב	ג, ד, ה
א	י"ב	סז:	רכה	פג:	יג - יד	ה, ו, ז, ח, ט
ב	י"ג	סז:	רכו	פג:	טז - טז	ז, ח, ט, י
ג	י"ד	סה:	רכו	פד:	יז - יח	ט, י, יא, יב
ד	ט"ו	סה:	רכה	פד:	יט - כ	יא, יב, יג, יד
ה	ט"ז	סט:	רכט	פה:	כא - כב	יד, טו, טז
ו	י"ז	סט:	רל	חורה	כג - כד	טז, טז, טז

# בקרני אורה



יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב  
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

217 | פרשת נשא | י"א סיון תשפ"א

## דבר המערכת

# ובעבור תהיה יראתו על פניכם

חג השבועות לא 'עבר' וחלף, אלא 'כנס' בנו. הוא עומד ובווער באש חיה ומקיה, וכל הרוצה לזכות יבוא ויזכה על ידי התחדשותו ואמונתו שאכן הוא נהפך לבריה חדשה וקיבל תורה חדשה עם כוחות חדשים לקיום התורה מחדש. עלינו מוטל רק להתחדש, ולא ליפול לזקנה טמאה שחלילה כאילו הכל חוזר למה שהיה, ואמונת התחדשות זו היא שממשיכה את הכח של 'שבועות' אלינו ומחברת אותנו למקוה של שער החמישים שנפתח ונתגלה מחדש ביום זה בהשפעות חדשות לגמרי.

'שבועות', על שם שבעת השבועות בהם עסקנו ברצונות וכיסופין, היא שהולידה את המתנה העצומה של מתן תורתנו בימים ההם, והיא שבאה לחזקנו גם עתה, שעם רצונות אפשר להפוך שפלי-ערך ופגומי-נפש השווים במ"ט שערי טומאה למזוככים כאלה אשר 'פנים בפנים' ידבר ה' עמם. שבעת השבועות של ימי הספירה מורים ומרמזים על כל ימי חיינו (ליקוטי הלכות, שלחין ה, ט), וימי הספירה היו רק ההתחלה להבעת הרצונות. הבה נמשיך להתחדש מדי יום ביומו בשפיכת נפשנו בכיסופים ושיחה בינינו לבין קוננו, כי הוא הכח המטהר המזכך ופוחת שער לכל ההתעלות הרוחנית שלא כדרך הטבע.

וכך כותב מוהרנ"ת:

"בכל יום צריכים להמשיך על עצמו בחינת 'קבלת התורה' מחדש, כמו שכתוב 'ביום הזה בא מדבר סיני', ופירש רש"י שבכל יום יהיה דומה בעיניך כאלו היום אתה עומד על הר סיני, ועל כן מברכים בכל יום ברכת התורה ואומרים ברוך אתה ה' נותן התורה, כי הוא יתברך נותן לנו התורה בכל יום מחדש, ועיקרו על ידי התחדשות הרצון שצריכים לחדשו בכל יום מחדש" (שם, ברכות השחר ה, גט).

### העורכים

רש"י שמות כ"ב). השי"ת רצה להנחילנו חיים טובים, חיים מוצלחים ללא צרות ויגונות, ועל כן גילה לנו את הידיעה המתוקה הזאת שאנו תלויים בו בכל רגע, כי רק כך נזכה לתכלית הטוב. ולעומת זאת, כל מהותו של יצר הרע - הנחש הקדמוני - הוא להכניס רעל כפרני זה ולעורר גאווה והתעלמות מתלותנו בקדוש ברוך הוא, וכפי שרבי נתן מלמדנו: "כל החטאים נמשכים על ידי שמחלק המלכות לעצמו, והיינו על ידי גדלות, שמשם אחיזת היצר הרע והקליפות, שמהם כל החטאים, כי על ידי גאווה באים כל החטאים" (אוצר היראה, גאווה וענוה א').

ומגאווה זו נובעים כל הצרות והיסורים, כפי שהוא ממשיך וכותב: "עיקר חטא הראשון מאדם וחווה היה על ידי בחינת גדלות, בחינת 'אָנָא אמלוך', שהכניס בהם הנחש הקדמוני קנאה ותאוה למלוך ולהתגאות בבחינת 'והייתם כאלקים', ועל-ידי זה נעשה הכל שלא כסדר, שזה בחינת כל הדינים והגזרות שנגזרו על העולם עבור חטא זה, וגם על ידי זה נגזר גזרת מיתה, ועל כן עיקר התשובה על כל החטאים הוא שפלות, שעי"ז מוחל לו השם יתברך ויתבטלו ממנו כל הדינים" (שם, אות ב').

אין עוד דבר שמעורר את מידת הדין כאותה גאווה מאוסה בה רוצה יציר-נוצר לחוש יציב וקיים מכח עצמו, ואין כח גדול יותר שממתיק דינים מאשר השפלות. וכך מגלה רבינו הקדוש: "הגאווה, שהיא העבודה זרה (כמו שדרשו ח"ל סוטה ד:), וכשנתבטל הגאווה על ידי זה נמתקין הדינים, כי 'כל זמן שיש עבודה זרה בעולם, חרון אף בעולם' (ספרי, ראה), וכשנתעבר העבודה זרה, נתעבר החרון אף ונמשכין חסדים" (ליקוטי מוהר"ן ח"א י"ה).

מי שבכל זאת רוצה להטעות את עצמו ולשכוח שהוא תלוי בה', אזי באים היסורים והצרות חלילה ומזכירים לו את זה בדרך הקשה, אבל מי שרוצה להימנע מכל אלה מזכיר לעצמו בעצמו את מעמד הר סיני וזוכר את אפסיותו בעצמו, ואזי אין צורך להכיר לו זאת.

זה עתה זכינו מחדש לקדושת מעמד הר סיני, שם זכינו באופן סגולי שהשפלות ניטעה בנו בעומק נפשנו, וכמו שגילה רבינו הקדוש: "דע, שיש בכל אחד ואחד מישראל בחינת השפלות של משה בכל איבר ואיבר, וזה זכו ישראל במעמד הר סיני, שאז המשיך משה השפלות שלו בכל אחד ואחד מישראל" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, עב). אלא שהשפלות שוכבת אצלנו כמת, ובאפשרותנו לעורר זאת ע"י שנשוב ונתבונן בכך שאנו אפסיים ולא קיימים בלא השגחתו יתברך.

ככל שנשכיל לרצות להכיר בכך בבחירתנו שאנו תלויים בכל רגע בקדוש ברוך הוא, ונעורר בעצמנו יראה שלא לעבור על דבריו, כך יומתקו מאתנו הדינים והגבורות הקשות, ואם במידת פורענות גורמת הגאווה לחרון אף ח"ו, הרי שבמידה טובה - הכפולה יותר בחמש מאות פעמים - התלות בקדוש ברוך הוא מביאה הארת פנים וכל ישועות והטובות.

צרות, אסונות, טרגדיות משונות ומזוויעות, פחדים ומלחמות, דם ואש ותמרות עשן, ה' ישמרנו מעתה. איך עוצרים בעד המשחית? איך יכולים להמעיט את החימה השפוכה?!

איננו נביאים ולא בני נביאים, משפסקה נבואה צריך כל אחד לפשפש בחדרי לבו ולשוב על הכל. אבל מן הראוי לתת את הדעת ליסוד עצום שהינו מעיקרי המתנות שקיבלנו במעמד הר סיני בימים ההם ובזמן הזה - במתן תורה המתחדש מדי שנה בחג השבועות - ואשר בהעדרו גוברת מדת הדין חלילה, ובקיומו זוכים להמתקת הדינים.

אחד הדברים היותר מאוסים והמצירים ומעיקים לאדם ביותר בעת צרה היא ההרגשה שהקרע נשמטת תחת רגליו, הוא לא בטוח בכלום, וכפי שכתוב בתורה בסוף תוכחת 'כי תבוא' (דברים כ-ה) שאחת הקללות היותר חמורות היא: "והיו חיך תלואים כח-לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך". האדם בטבעו רוצה לחוש יציב ומוצק שכל ענייניו נתייבשו בשליטתו, וכאשר הוא רואה את מקרי ופגעי הזמן שמסירים ממנו את תענוע הדמיון כאילו הוא נטוע ומבוסס במקומו הרי זה גורם לו לחרדות ופחדים המצייקים לו עד מאד.

אולם לאמתו של דבר, הרי עיקר בואנו לעולם הזה הוא כדי להכיר היטב היטב שאין לנו שום הויה ושום קיום בעולם מבלעדי יתברך, שליחותנו לעולם הזה היא לגלות מלכותו יתברך והכונה בכך שהוא היחיד שמחיה ומתעורר אותנו בכל רגע ורגע ואנו תלויים בו בכל תנועה ותנועה.

התורה הקדושה מלמדת אותנו שכל תכלית ומטרת המעמד הקדוש בהר סיני וכל הגילוי נורא ההוד של עוצם היראה החיל והרעדה שהיו שם, היא: "ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו", ורש"י הקדוש מפרש: "על ידי שראיתם אותו יראוי ומאויים תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו", וחז"ל (דברים כ) מוסיפים לבאר זאת: "בעבור תהיה יראתו על פניכם - זו בושה, שכל המתבייש לא במהרה הוא חוטא". כלומר: המכוון במעמד הר סיני היה להשריש בנו את מידת הבושה היראה וההכנעה מפני ה', לדעת שאין אפשרות חיים זולתו ולהרגיש את התלות המוחלטת שלנו ברצונו. ומי שאכן מבין זאת, אינו מעיז פנים להתעלם ולבעוט במי שחיוו תלויים בו ולא במהרה הוא חוטא, כי כדי לחטוא ח"ו צריך לעורר מידת עזות ונאווה שמטעה את האדם כאילו לו יציבות ומעמד ויכולת קיום עצמית.

כנגד זה בדיוק בא מעמד הר סיני: לזעזע וליירא, להחריד ולהפחיד. לשובור את טומאה הזאת כאילו יש לאדם יכולת קיום לבד, ולהחדיר בנו היטב את האמת הפשוטה כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו; אין עוד שום אפשרות של קיום בעולם מבלעדי. האש הגדולה, קול השופר המחריד, וכל שאר גילויי היראה, באו רק לתכלית זה.

ודוקא זה היה הגילוי של ה"זקן מלא רחמים" באותו מעמד (ראה

## פניני אור

אמרות מהורות מרביה'ק ותלמידיו

שפח רבנו את הפרוש 'באר היטב' ש'על השלחן ערוך. ואמר רבי אברהם ב"ר נחמן, ש'קלל הוא ב'למוד הבאר היטב, ש'בא'יזה פוסק ש'גומר הבאר היטב ד'בריו, כן ד'עתו לה'לקה.

(שיח שרפי קודש)

לתגובות והערות 3323796@gmail.com ניתן לקבל את הגיליון באימייל מדי שבוע

הדל"ג 6:48 - ניץ ההמה 5:43 - מוזיק"ש 8:20 צאת השבת 8:04 - צאה"ש לר"ת 8:42

## לגלות את האחדות הפשוט!

וכבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארץ הערת מבין שני הכרובים וידבר אליו

בפסוק זה אנו מוצאים את המידה הי"ג של השלש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם - כפי שאנו אומרים בכל בוקר בברייתא דרבי ישמעאל - "וכן שני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבוא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם".

שכן, פסוק זה הוא השלישי המכריע בין שני כתובים המכחישים זה את זה, כמובא ברש"י: "וכבא משה - שני כתובים המכחישים זה את זה, בא שלישי והכריע ביניהם. כתוב אחד אומר וידבר ה' אליו מאהל מועד, והוא חוץ לפרוכת, וכתוב אחד אומר ודיברתי אתך מעל הכפרת, בא זה והכריע ביניהם, משה בא אל אוהל מועד ושם שומע את הקול הבא מעל הכפרת".

והנה מידה זו של הכתוב השלישי המכריע בין שני כתובים המכחישים זה את זה, הוא סוד "גילוי האחדות הפשוט מתוך פעולות משתנות", היינו שאנו מגלים שכל השינויים שאנו רואים בתורה [וכן בכל הנהגת העולם] מקורם מהאחדות הפשוט שהוא השם יתברך בעצמו, היה הווה ויהיה, ואין שום סתירה בין פסוק לפסוק ובין פעולה לפעולה.

וענין זה לא ללמד רק על התורה יצא אלא ללמד על כלל כל הנהגת ה' בעולם יצא, שעלינו להאמין ולדעת ולזכור שכל הפעולות המשתנות שאנו רואים בעולם, מגיעים כולם רק מהאחדות הפשוט. וכן אנו צריכים להיכלל כל ישראל זה בזה, ואף שיש בינינו שינויים רבים עד אין מספר, אעפ"כ עלינו להיכלל יחד באחדות הפשוט.

ואכן לא לחינם נזכר פסוק זה - שבו אנו מוצאים את המידה הי"ג - בסיום פרשת הנשיאים, שהביאו את קרבנם לחנוכת המזבח. שכן, גם כל ענין הנשיאים הוא ענין זה של גילוי האחדות הפשוט מתוך הפעולות המשתנות. שכן, הנשיאים "היו שנים עשר, שהם כלליות השנים עשר שבטים, שהיו ארבעה גדלים ... ואלו הארבעה גדלים היו הולכים סביב המשכן והארון ששם הלוחות שהם מגלין יתודו ואחדותו יתברך. להורות שכל השנים עשר שבטים שכלולים מארבעה גדלים שנחלקים לשינוי דעות הרבה, כי הם שישים ריבוא נפשות שכל אחד יש לו דעה משונה מחברו, ואף על פי כן כל אלו השינוי דעות שהם בחינת פעולות משתנות, כולם כלולים בדעה אחת כאילו היו נפש אחת ממש, כי כולם מאמינים בלב אחד בה' אחד שכל הפעולות משתנות נמשכין ממנו יתברך" (ליקוטי הלכות, כלאי בהמה ד, טו).

"ועל כן מסיימת התורה פרשת הנשיאים שהוא פרשת חנוכת המזבח בפסוק 'ובבוא משה אל אוהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו', כי זה הפסוק הוא כתוב השלישי המכריע בין שני כתובים המכחישים זה את זה" (שם, טו) שהוא סוד גילוי האחדות הפשוט מתוך הפעולות המשתנות.

## למצוא את עצמנו ב"ליקוטי תפילות"...

### שאלה:

רציתי לשאול על אודות לשונותיו של מוהרנ"ת בליקוטי תפילות, משתתפן שם לפני השם יתברך על עוצם צרת נפשו, ומתוך הדברים יכול להיראות כאילו מוהרנ"ת היה גרוע שבגרועים רח"ל ועבר עליו מה שעבר, נפילות וירידות עצומות. והדבר מפליא ביותר, שהרי ידענו שמוהרנ"ת היה קודש קדשים, גבוה מעל גבוה. (ואולי לא כתב כל אלו הלשונות רק עבורנו, אך זה נראה כדוחק לומר כן). אשמח אם תאירו עיני בזה, כי הדבר מבלבל אותי זה כמה.

### תשובה:

שאלתך הזכירה לי סיפור נאה על יהודי שסבל על כמה בעיות נפשיות קשות, ועסק באמירת תהילים בכל יום, כשהוא משתדל למצוא את עצמו בתוך המזמורים [כהדרת רבינו בסוף ליקוטי מוהר"ן "שעיקר אמירת תהלים לומר כל מזמורי תהלים על עצמו, למצוא את עצמו בתוך כל מזמור ומזמור"].

ואחר שהתמיד אותו אחד באמירת תהילים ככוונה, ומצא את עצמו כ"כ בתוך המזמורים, התבטא בהתפעלות שהוא בטוח שדוד המלך ע"ה סבל על בעיות נפשיות כמותו ח"ו רח"ל... וזאת מפני שראה את כל לשונותיו של דוד המלך שמתאר את צרות נפשו הקשים, ומרוב שמצא את עצמו בפסוקים אלו היה נדמה לו בבירור שגם דוד המלך בעצמו סבל על כל מה שהוא סובל.

ואכן, זהו מחמת גודל הרוה"ק שנכתב ספר התהילים, אשר דוד המלך ע"ה כתב אותו באופן כזה שכל אחד יוכל למצוא את עצמו בתוך הפסוקים והמזמורים. אבל בוודאי פשוט וברור שדוד המלך בעצמו, כשאמר מזמורים אלו על עצמו, הייתה כוונתו על צרות נפשו לפי בחינתו, גבוה מעל גבוה.

ואף שכשאנו אומרים את לשונותיו אנו מתכוונים על מה שעובר עלינו לפי מדרגתנו, ולדוגמא: כשאנו צועקים להשם יתברך "טבעתי ביוון מצולה ואין מעמד", אנו מתכוונים על ה"יוון מצולה" שלנו, שהם כל העוונות והפגמים וכו', אעפ"כ בוודאי ה"יוון מצולה" של דוד המלך בעצמו אינו דומה כלל וכלל אלינו...

יתרה מכך:

שנים שעומדים ואומרים את אותו מזמור תהילים, ושופכים את נפשם בלשונותיו וזעקתו של דוד המלך; אחד מהם הוא איש כשר וצדיק, והשני הוא אדם פחות שנפל לעבירות חמורות רח"ל - בוודאי אין כוונת שניהם שווה באמירת המזמורים, וכל אחד מכוון וצועק על צרות נפשו לפי מדרגתו. ואף שכל אחד מהם מוצא את עצמו בתוך אותו מזמור, עד שנדמה לו בבירור כאילו לא נכתב אלא עבורו, אעפ"כ אין כוונת שניהם שיהו כלל.

וכך הוא ממש גם בליקוטי תפילות:

ספר זה נכתב ברוה"ק נפלאה, עד שכל אחד יכול למצוא את עצמו בתפילות אלו ולשפוך בהם את נפשו לפני ה', וכמו שכתב מוהרנ"ת בעצמו בהקדמתו: "אין שום תפילות בעולם שיוכל

האדם למצוא את עצמו בהם כמו באלו התפילות המדברים מכל המידות ומכל הדברים שבעולם, וכאשר יראה הרואה בעיניו, אשרי שיאחז בהם".

שכן, בעת אשר כתב תפילות אלו: "שרתה עליו רוח הקודש, וכתב את התפילות בהתקשרות לנפשות ישראל בדביקות נפלאה ובעינים זולגות דמעות (כמו ששמעתי מר' לוי יצחק בענדער שראה כתבים ממוהרנ"ת של תפילות, וה' ניכר עליהם טיפות דמעותיו שזלגו מעיניו בעת כתבו). וזה ידוע שגם מוהרנ"ת בעצמו כשאמר את תפילותיו הרגיש בהם התעוררות נפלא. וכן רואין גם אנו שאחר מאה וארבעים שנה (פחות או יותר) וכשניגש יהודי ואומר ליקוטי תפילות, מרגיש את עצמו כאילו עליו ועל עצמו נאמרו דברים אלו. מי שמע כזאת מי ראה פלא כזה; אלפים אנשים אחר הסתלקות מוהרנ"ת כל אחד רואה ומרגיש איך שמה שעובר עליו, מונח בליקוטי תפילות ושייכים לו לתיקון נפשו" (אוסף מכתבים, מכתב ט"ו).

אמנם, אף שאצלנו מתפרשים כל הלשונות שבתפילותיו לפי מדרגתנו הנמוכה והשפלה, הרי שאצלנו בעצמו התפרשו הדברים לפי מדרגתו הגבוהה. [וגם כשהוא מתוודה וצועק על מעבריו ונפילותיו, אין זה אלא כמעשה הצדיקים אשר הקב"ה מדקדק עמהם כחוט השערה, ובכל תנועה קלה שאינה בתכלית השלימות לפי מדרגתם, הם מרגישים כגרועים שבגרועים. וכדוגמת מה שכתב רבינו בליקוטי מוהר"ן תניינא תורה ק"ג: "מי שרק מתנוצץ לו השם יתברך, כשעושה ח"ו אפילו דבר אחד שלא כראוי בשלימות (כלומר, אף על פי שאין בזה הדבר שום נדנד עבירה ח"ו, ולא שום תאוה גמורה בגשמיות, רק שאינו עושה הדבר בתכלית שלימות הקדושה כראוי באמת), ראוי לו שתכלה נפשו לגמרי מעוצם החרטה והבושה", והבן].



לסיום נעתיק עוד כמה שורות מתוך מכתבו הנ"ל של הרי"מ שליט"א, שכתב:

"אם לא ה' הבעל דבר מבלבל את העולם בקטיגוריה על תלמידי חכמים - וזה אחד מחבלי משיח שחז"ל מנו - הלא היו כעת אלפים ורובות בעלי תשובה גמורים ויראי ה' ע"י הליקוטי תפילות, אולם הבעל דבר מסתיר את זה.

... פעם אחת, ואולי יותר מפעם, שאני ניגשתי לליקוטי תפילות והתחלתי לטעום מתיקת הדיבורים, תיכף נתחרטתי למה לא אמרתי אתמול ליקוטי תפילות. וידוע שמוהרנ"ת אמר שאחר שיצא הלק"ת עתידים ליתן דין וחשבון על כל יום שלא אומרים ליקוטי תפילות. וזה מובן מאד כהיום שהלב מטומטם כל כך מרוב עונות ופשעים והרוחות הטמאות שמילאו את חלל העולם, והוא הכין דיבורים כאלו להתעורר ולשיח את הלב לפני קונינו, והרי השולחן ערוך ומוכן לפנינו, ואין לנו כי אם לפתוח את הפה לאכול. (אוסף מכתבים, שם).

ה' יזכנו להתמיד באמירת ליקוטי תפילות בכל יום, וכבר הובטחנו מפי מוהרנ"ת בהקדמתו לליקו"ת: "ומי שיהיה רגיל בתפילות אלו באמת ובתמימות, בודאי יזכה לחיי עולם!".

ענינים מאירים וחדושים מהחיים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע מתוך רשימותיו של הגרי"ם שכמעט שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזכרון.

## ספר דרך אמונה

מדברי ראשונים ואחרונים ובמיוחד מדברי הבעש"ט ותלמידיו זיע"א - נלקט ע"י אדמו"ר מתולדות אהרן זצוק"ל

כפי אמונתו כך היא מדרגתו

האמונה היא רפואה לכל

לפי האמונה שאדם מאמין בבורא ברוך הוא כן הוא במדרגתו, הן בענין ראיית אור הגנוז בהתורה הן לענין שישכון הקדוש ברוך הוא בתוכו כמו שכתוב (שמות כה, ה) ושכנתי בתוכם ולפי מיעוט האמונה תמועט הנ"ל. (ספר מאור עינים ליקוטים).

ומאן איננו רמ"ח פיקודין דיאנון רמ"ח שייפין דבר נש, כיון דאשתלים בהו על האי בכלל, כדין ינדע באורח פרט דדא איהו אסוותא לכלהו. (ספר זוהר וארא ברעיא מהימנא, כה)



## מי שאינו יכול לסבול טעם יין האם מברך 'בורא פרי הגפן'?

### גם מי ששונא יין חייב בד' כוסות

השבוע למדנו מדיני ליל הסדר, ונפסק בשולחן ערוך (סימן תע"ט) כי גם מי שאינו יכול לשתות יין מפני שמזיקו או ששונאו, צריך לדחוק עצמו ולשתות יין לקיים מצות ארבע כוסות. וכן כתב בשולחן ערוך הרב בהלכות קידוש (סי' ע"ב) כי גם מי ששונא יין יש לו לדחוק את עצמו לשתות יין בקידוש של ליל שבת ולא יקדש על הפת.

### משמעות הדברים שמברך עליו

מסתמית הדברים נראה שגם מי שקפץ ביין ואינו יכול לסבול טעם היין מברך עליו בורא פרי הגפן, והוא חידוש גדול, כי הלא עיקר הברכה נתקנה על שם ההנאה, והוא אינו נהנה ממנו. וכך כתב הש"י חמד (מערכת ברכות סימן א אות ג): "נסתפקתי במי שאינו שותה יין מפני שמזיקו וחייב לדחוק עצמו לקיים מצות ד' כוסות בפסח אם יברך או לא, ומסתמית דברי הפוסקים נראה ששותה ומברך כדרך כל אדם, וטעמא בעי אמאי יברך ברכת הנהנין במה שמזיק לו". ונשאר בצריך עיון.

### ברכה על מאכל המזיק

והנה בהלכות ברכות מבואר שאין מברכים על מאכל שמזיקו, כך נפסק בסימן ר"ב (סי' ה) שאין מברכים על שתיית שמן זית בעין הואיל והיא מזיק לגוף, וכך אין מברכים על שקדים גדולים מרים שהם מזיקים. מאידך, בסימן ר"ד (סי' א) נפסק שיש לברך שהכל על קמח שעורים אף שהוא קשה למעיין. ומבואר שם במשנה ברורה (סקט"ו) טעם החילוק, דאילו שמן זית ושקדים המרים אין נהנים מהם אפילו בשעת אכילה ושתייה, שאין טעמם טעם נעים, אבל מקמח שעורים כן נהנים בשעת אכילה ושתייה רק ההתוצאה היא שהיא גם מזיק, ולכן מברכים עליו.

### דעת המהר"ם שיק והאבני נזר

לפי זה כתב המהר"ם שיק (א"ח סי' רס) לתרץ דמה שמבואר שצריך לדחוק עצמו בשתיית ד' כוסות היינו למי שהיין מזיקו ככאב ראש וכדומה לאחר השתייה, אבל בשעת השתייה הוא כן נהנה מטעמו. אבל מי שקפץ מטעמו ואינו יכול לסבול בפיו טעם היין אינו מברך עליו. וכך דעת האבני נזר (אגלי טל מלאכת טווח ג ושו"ת סי' קכד) שכתב, ששמן זית הוא יפה ומשובח לגוף ומזין את גוף האדם, אך לרוב שמנוניותו אינו נהנה ממנו בטעמו, ואין מברכים רק על דבר שיש לו הנאה גרון, ולפי דבריו כל מי שקפץ מטעם היין אינו מברך עליו גם אם אינו מזיקו ככאב ראש.

### מנהג אביו של הבן איש חי

#### בשתיית יי"ש

ובבן איש חי (ש"א נשא ו) העיד שהמנהג שלא לברך על שתיית בראנפ"ן, וזה לשונו: "הברכה על השיכר אינה ברורה אצל כל אדם יען כי הוא שורף הגרון, ויש כמה בני אדם הוא להם כקוף מכאיב, ומחמת כן נוהגים לשתות אחריו מים תיכף ומיד, ועל כן טוב להיזהר לאכול

דבר שברכתו שהכל קודם שישתה השיכר ויכוין לפטור השיכר. וזכור לטוב הרב אדוני אבי זלה"ה שמימיו לא בירך על השיכר אלא היה לוקח חתיכת סוכר ומברך לפטור, ע"כ. ובפשוטות הוא הדין למי ששורף לו הגרון משתיית יין ואינו יכול לסבול הטעם שאין לו לברך על זה, רק יברך על מיץ ענבים או יין קל שכן נהנה ממנו.

וכן הוא משמעות שיטת המגן אברהם (סי' רד סק"ג) שכתב על מי שנפשו קצה מלאכול כזית מצה עד שאין חפו נהנה מטעם המצה, ואנסוהו אחרים לאכול לא יצא ידי מצות מצה. ומשמע דגם מי שאינו יכול לסבול טעם יין אינו יכול לצאת ידי מצות ד' כוסות, ודברי השולחן ערוך הנ"ל יתפרשו במי שסובל טעם היין רק שמזיקו לאחר השתייה. אכן בנהר שלום (שם סי' ט"ה) כתב דגם מי שנפשו קצה מטעם המצה יוצא ידי מצות מצה, ולפי זה יתכן שגם אם אינו יכול לסבול טעם היין יוצא ידי מצות ד' כוסות וגם שאינו נהנה מהיין.

### דעת רבני ירושלים בגמיעת ביצה

אמנם החיד"א בספרו מחזיק ברכה (סי' רד סק"א) הביא בשם רבני ירושלים שהאוכל חלמון ביצה חיה לצחצח הקול צריך לברך עליה אף אם אינו נהנה בטעם אכילתו. ותשובת רבני ירושלים נדפסה בסוף ספר חיים וחסד (סי' ד) בזה הלשון: "שאלתי על האוכל חלמון ביצה בלי בישול וגלגול באש אלא כמות שהיא חיה לאיזה צורך, כמו לצחצח הקול, אם חייב לברך כיון שאינו נהנה בטעם אכילה זו, והשיב כבוד מהר"י מטרייל הואיל והוא דבר מזוני ויכולים לאכול למזון הוי כמי שיש לו תיאוב במאכל שמברך כשאוכל". ע"כ.

ובפשוטות משמע לדעת רבני ירושלים צריכים לברך על כל מאכל המזין את הגוף גם אם אינו נהנה מטעמו, וכך כתב המהרש"ם (חי' סי' פח) דאף שאין ראוי לאכול ביצה חיה רק על ידי דוחק גדול, מכל מקום מי שגומע ביצה חיה כדי לצחצח הקול צריך לברך עליו כפסק רבני ירושלים. וכן פסק בשו"ת שבת הלוי (חי' סי' מב ד). ולכאורה לשיטתם מי ששותה יין ואינו נהנה מטעמו צריך לברך עליו, שהיין מזין ויש בו כל מיני ויטמינים המזין את הגוף.

ולפי שיטתם אי אפשר לפרש דשמן זית מזין את הגוף רק שאין בזה הנאת גרון כדברי האבני נזר הנ"ל, אלא יפרשו דשמן זית כמות שהוא קשה לגוף גם כן ואינו מזין את הגוף, וכך מבואר בב"ח (י"ב סי' ד).

### ראיה להנ"ל מדין שתיית מים

לכאורה יש להביא ראיה שאין מברכים על מאכל שאין החיך נהנה ממנו מדין שתיית מים. דמבואר בשולחן ערוך סימן ר"ד (סי' ט) שאין מברכים על שתיית מים רק אם החיך נהנה משתיית המים, אבל מי שחנקו מאכל בגרון ושותה מים כדי להעבירו אינו מברך עליו, וכן הושתה מים לרפואה ולא לצמאון אינו מברך עליו. ואילו על שאר משקים שהחיך נהנה מהם מברכים עליהם גם אם שותה רק כדי להעביר דבר מאכל שנעמד לו בגרון או

## תשלומין לחג השבועות

יעקב מרבני עיר מוש שאמר על מי ששכח להבדיל במוצאי יום טוב, שיכול להשלים כל יום אסרו חג. והוסיף דכמו כן מי ששכח להבדיל במוצאי שבועות אפשר שיכול להבדיל כל ששה ימים שלאחר החג שהם תשלומי עצרת. אמנם במשנה ברורה (סי' רצ"ט ס"ק טז) הביא בשם רבי עקיבא איגר שמי ששכח להבדיל במוצאי יום טוב יכול להבדיל למחרת שהיום הולך אחר הלילה, ולא חילק בין שבועות לשאר ימים טובים.

**ד. לענין מצות קבלת פני רבו ברגל** - בשו"ת מהר"ל דיסקין (ק"א סי' ה' אות נד) כתב בתוך דבריו, דיתכן דמצות קבלת פני רבו מתקיים במשך כל ז' ימים. ואפשר לפרש דבריו על פי המבואר בשו"ת נודע ביהודה (מהדור"ת סי' צד) דעיקר החיוב לקבל פני רבו לא היה רק בזמן שבית המקדש היה קיים שהיין יכולים לקבל פני השכינה, אבל בזמן הזה היא רק למצוה מן המובחר זכר למקדש. ואם כן יש לומר דכיון שהיא זכר למקדש הרי זה שייך כל ז' ימים, דבזמן המקדש היה נוהג דין זה כל השבעה ימים.

**ה. אומרים 'אב הרחמים' בשבת שלאחר חג השבועות** - ואף שנתפשט המנהג שלא לומר תחנון בימי התשלומין, וביום שאין אומרים תחנון אין אומרים גם 'אב הרחמים'. בשבת זו כן אומרים, כיון שיש נוהגים לומר תחנון בימים אלו וגם אידעו הרבה צרות בימים אלו (עי' סי' תצד ס"ב, פנקס קנה בושים סי' שצח). אכן 'צדקתך צדק' בשבת במנחה אין אומרים (עי' ב"ר א"ח סי' תכ"ב במסורת משה עמו קיט).

כתב הרמב"ם בהלכות קרבן חגיגה (פ"א ה"ז): "מי שלא חָג ביום חג השבועות, חוגג כל שבעה ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות, ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין". ודבריו הם על פי הגמרא (בבב"ב פ"ג).  
**בחגיגה (ז).**

גם לאחר חורבן הבית שאין נוהג דיני קרבנות, יש נפקא מינה לכמה עניינים כדלהלן:

**א. לענין תחנון** - במגן אברהם (סי' קלא סק"ה) הביא שיש מקומות שאין אומרים תחנון ז' ימים אחר שבועות מפני שזהו זמן תשלומין לקרבנות החג. מנהג זה מובא גם במשנה ברורה (סקט"ו) וכתב דז' ימים כולל חג השבועות, והיא ששה ימים לאחר שבועות. וכן הוא מנהגו שאין אומרים תחנון עד י"ב סיון ועד בכלל.

**ב. לענין שהחיינו** - החק יעקב (סי' תע"ג סק"א) כתב דמי ששכח לברך שהחיינו בחג השבועות יכול לברך לאחר החג כל שבעה, דגם ברכת שהחיינו יש לה תשלומין כל שבעה. אבל המשנה ברורה בשער הציון (שם סק"ה) כתב: "לעניות דעתי לא נהירא כלל, דברכת שהחיינו היא על שמחת היום טוב ומי שמוסיף עוד ימים על היום טוב עובר על בל תוסיף, ואם כן לא שייך לברך שהחיינו על זה הזמן".

**ג. לענין הבדלה** - האדור"ת בספרו עובר אורח (סי' קעט) הביא בשם הר"ר יצחק

לרפואה. ומוכח מזה שאין מברכים על דבר שאין בו הנאת החיך.

### דוחה ראייה הנ"ל שאינה כדרך

#### הנאת שתייה

אמנם אין ראיה זו מוכרחת, ואפשר לומר דבאמת חייבים לברך גם על מאכל ומשקה שאין החיך נהנה ממנו, אלא שחז"ל לא חייבו לברך רק על מי שנהנה כדרך אכילה ושתייה, ובדרך כלל אין הדרך לאכול או לשתות מאכל שאין החיך נהנה ממנו, ולכן אין מברכים על שמן זית כמות שהוא ועל שקדים המרים שאין הדרך לאכול משמחת מרירותם, וכן מים שאין להם טעם משובח אינו חשוב כדרך הנאה רק אם שותה לצמאון ולא לשום סיבה אחרת, ואם שותה מים להעביר דבר-מאכל מגרונו אין זה נחשב שנהנה מהמים כדרך הנאתם. ואילו שאר משקים שיש בהם טעם משובח חשוב הנאה כדרך שתייה גם אם שותה מחמת איזה סיבה.

וכן מבואר בסימן ר"י (סי' ב) דהטועם את התבשיל אינו מברך עליו, הגם שהחיך נהנה מהטעימה, כיון שאין זה נקרא דרך אכילה אין מברכים עליו. וכן איתא בסימן קצ"ז (מש"ב סק"ח) שהאוכל אכילה גסה עד שקפץ בו אינו מברך עליו שאין זה כדרך אכילה.

אמנם הגומע ביצה חיה שהדרך לאכול על ידי דוחק, כיון שבפועל הוא מזין את הגוף, הרי זה

נחשב הנאה כדרך אכילה וחייב לברך עליה.

### גם לדעת רבני ירושלים יש

#### להסתפק לענין יין

אכן גם לדעת רבני ירושלים יש להסתפק אם מי שקפץ בטעם היין יש לברך עליו, ואפשר שאינו דומה לביצה חיה שבאמת מזין את הגוף ואין אדם קפץ בה, דצריך לברך עליו גם אם אינו נהנה ממנו, דעל כל פנים נהנה ממנו כדרך כל אדם. אבל מי שאינו סובל טעם היין ושותהו, הרי זה כמי שאוכל אכילה גסה וקפץ בו, שאינו נקרא הנאה כדרך אכילה ואינו יכול לברך עליו.

### חידושו של הגרש"א ז"ל בשתייה

#### לשם מצוה

הגרש"א ז"ל בספרו מנחת שלמה (ח"א סי' יח) הקשה על הדין שצריך לדחוק עצמו לשתות ד' כוסות, מפסק הרמ"א בסימן ר"ד (שם) דמי שאנסוהו לאכול או לשתות אינו מברך עליו גם אם החיך נהנה ממנו הואיל ונאנס על כך. ומה לי אם הוא אנוס על פי אחרים או על פי חכמים, הלא לולא ציווי חכמים לא היה שותהו? וכתב לחישי, שמברך בורא פרי הגפן על התנאה של המצוה, שהקב"ה המציא לו את היין למצות קידוש וד' כוסות. ואפשר שלדעתו בכוס של מצוה יש דין מיוחד שגם מי שקפץ בטעם היין יכול לברך עליו בורא פרי הגפן.

# הפרי שמאחורי הקליפה...

## רבי לייב מדאבראוונע (ב)

כפי שהזכרנו, היה רבי לייב מחותנו של רבינו, חמיה של מרת שרה ע"ה בת רבינו.

### ד' אמות של טהרה

רבינו אמר: "רק ד' אמותיו של מחותני הר"ר לייב מדאבראוונע שדר בעיר קרימיניטשוק, הם ארבע אמות נקיות - נאר די פיר איילין פון מחותן זענען רייך" (שיש"ק ח"ב אות ר"מ).

### "ידידי הנביר המפורסם לשבח ולתהילה"

בחורף שנת תקס"ט, ערב שבת קודש וישלח, כתב רבינו ז"ל מכתב לחתנו רבי יצחק אייזיק ולבתו הרבנית שרה ע"ה, ובהמשך המכתב מזכיר רבינו ז"ל את רבי לייב תלמידו, ורואים מלשונו הק' של רבינו ז"ל שהיה איש מורם מעם, וזה לשון רבינו במכתבו: "שלום לחותנך ידידי, ה"ה הנביר המפורסם לשבח ולתהילה קדושת שמו מוהר"ר ארי' לייב נ"י עם שלום זוגתו הצנועה הנגידה תח'י, ועם כל יוצאי חלציו שיחיו, ולכל בני ביתו, שלום וברכה" (עלים לתרופה, מכתבי רבינו סימן ז').

### "אהובי מחותני הרבני הנגיד"

וכן נזכר במכתב אחר ממכתבי רבינו ז"ל, ושם כותב רבינו: "לפרסם בשלום אהובי מחותני הרבני הנגיד מוה"ר יודא לייב, ובקשתו להשגיח על בריותו בתי, כי נפשי קשורה בנפשה. גם מזוגתו הצנועה בקשתו גם כן" (עלים לתרופה, מכתבי רבינו סימן ח'). "משא ומתן של מעלתו הוא צורך גבוה"

ושם אנו רואים עד כמה החשיב רבינו את עסקו במשא ומתן, שכתב לו: "גם בקשתי ממעלתו שיעסקו במשא ומתן, כי משא ומתן של מעלתו הוא צורך גבוה, כי ספרו בגוים את כבודו (ההלים צו, ג. עיי' ליקו"מ ח"א סי' י, סי' לה, סי' רפ). נחמן הנ"ל" (שם).

### עם מוהר"ר ז"ל

בשנת תק"פ בעת שמוהר"ר עסק להקים בית דפוס להדפיס ספרי רבינו ז"ל, השתדל מוהר"ר אצל רבי לייב שיבוא לעזור עם סכומים אודות הבית דפוס, כמ"ש בימי מוהר"ר ז"ל: "ודברי עם ר' יהודא אליעזר אז היה באופן זה, שאחר פסח יש בדעתי לנסוע לניקולייעו, לבקש את ר' לייב דאבראוונע אולי יתרצה להוציא מכיסו מה שצריכין על ההדפסה לגמור, ואם יתרצה מה טוב, ואז אחזור לביתי ולא אסע משם לארץ ישראל, כי ההדפסה חשובה ויקרה בעיני מאד, כי הוא זכות הרבים לדורות, אך אם לא אזכה לפעול אצלו שיעזור לי מה שאני צריך לצורך הדפוס העולה סך רב, אז אסע משם לאדעס ומשם לארץ ישראל" (ימי מוהר"ר ח"ב סי' י ועיי' עוד בסימן א').

### גדולת רבינו ז"ל

זכה רבי לייב ששמע פעם מרבינו ז"ל גודל מעלת תפארתו קדושתו, כמובא בספר חיי מוהר"ר ז"ל: "פעם אחת היה אצל רבינו ז"ל מחותנו ר' לייב מדאבראוונע, ונפטר ממנו וקיבל רשות כנהוג, ענה ואמר יש לי בת בקרימיניטשקא, לאזט זיא גריסין, זאגט איר אז זיא האט איין טאטיין, וואס אזוי א חידוש איז נאך ניט געווען און סע וועט ניט זיין וכו'. אם הייתי רוצה לגלות מאתי היו כל העולם רצין אחרי, אך שאיני רוצה" (חיים"ם סי' רמ"ו). עיי' שם ביאור שיחה ועיבר לך.

שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו תינוק ותינוקת שלא היו בקיאים בטומאה וטהרה (סנהדרין צד): שהם הלכות החמורות ביותר בש"ס, כמו שנאמר אצל ר' עקיבא (חגיגה יד): 'כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות' (עיי' צדקת הצדיק אות מ"ט).

ובזמן חזקיהו המלך רבתה כל כך התורה בישראל עד שגם תינוקות הראו בקיאות עצומה באותן הלכות חמורות. שלא רק הוא בעצמו עסק בתורה - כמו שחז"ל (סנהדרין צד): מפליגים בגודל התמדתו בתורה שלא היה בוחר בשולחן מלכים, ולא אכל בארוחתו כי אם ליטרא של ירק ועסק בתורה ללמוד וללמד (עיי' רש"י ישעי' יח) - אלא אף הרביץ תורה, ולא רק בסביבתו אלא בכל הארץ. עד שבדקו בכל רחבי ארץ ישראל וכולם עסקו בתורת השם שכמעט לא היתה כזאת בישראל.

וכל הטוב הזה של הקמת עולה של תורה יצא דוקא מאחז, והיינו שהטוב הזה היה טמון בפנימיותו של אחז, אלא שהיה מכוסה ונעלם במידה רעה איומה של עקירת התורה רח"ל, והוא לא זכה לשבור את הרע הזה כדי לגלות את הטוב, ונתגלתה במלוא יפיה אצל זרעו, אצל חזקיהו המלך.

גם אצל התנא רבי עקיבא רואים אנו ענין זה.

כי הנה, גדלות מעלת ר' עקיבא היתה ללא גבול וללא ערך, עד שמשוה רבינו אמר עליו "יש לך אדם כזה ואתה נותן תורה על ידי" (מנחות כט), עם כל זה בארבעים שנותיו הראשונות נאחזו בו הקליפות והחיצונים, מצד שהיה בן גרים ואבותיו היו עכו"ם (כמובא בשער הגלגלים הקדמה ל"ו), וזה עיכב בעדו מלעסוק בתורה ארבעים שנה. עד שר' עקיבא אמר 'מי יתני לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור' (פסחים ט): היינו שיעיקר הרע שלו היה בכך שהיה בו שנאה כבושה לתלמיד חכם. ובשעה שזכה למה שזכה על ידי ששבר את הרע שבו, התגלתה בו אהבה מופלגה ועצומה לתורה ולומדיה שאין למעלה ממנה, ומחמת אהבתו לתלמידי חכמים הלך להתאבק בעפר רגליהם ולשמשם, עד שהפליגו חז"ל בשנים הרבות ששימש תלמידי חכמים, כמו שמובא בחז"ל ששימש את נחום איש גמזו עשרים ושתים שנה (חגיגה יב)...

ורק אותו - את ר' עקיבא - זיכה הקב"ה ברוח הקודש לדרוש את הדרש "את ה' אלקיך תירא, לרבות תלמידי חכמים", שכל התנאים יראו מלדרוש פסוק זה, כי מה שייך לרבות ולהוסיף ל"את ה' אלקיך..." ורק רבי עקיבא הבין בעוצם השגתו, מחמת המידה הטובה הזו שהיתה גנוזה וטמונה בפנימיותו, שהקב"ה אוהב תלמידי חכמים ורוצנו לרבות תלמידי חכמים. נמצא שבר' עקיבא נתגלה תחת הרע של שנאה נוראה לתלמידי חכמים, מידה טובה כזו של אהבת תלמידי חכמים, שרק הוא זכה לדרש הזה של "את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים".

וכאמור, שאצל כל אדם כפי הרע שבו כן יש בו טוב שהוא היפך הרע, וכל עבודת האדם המיוחדת לו היא לגלות אותו טוב נפלא הגנוז וטמון בו...

הארכנו בשבועות הקודמים להביא דוגמאות נפלאות שלא בכדי אמר תנא או אמורא מסוים מימרא כל שהיא, אלא הכל מכוון לפי מידותיו הפרטיות של אותו צדיק, בבחינת "הוא היה אומר", שמה שאמר היה מתוך עצמותו והנהגתו.

צדיקים היו אומרים שכלל זה קיים לפעמים דובר והיפוכו, שיש ונתון פנימיותו של אדם גנוז אור נפלא, ואולם הקליפות מתלבשות עליו בתוקף רב ומסתירות לגמרי את האור, עד כדי כך שלפי שעה מתנהג אדם זה במידה ההפכית מן המידה הטבעה בפנימיותו, וכל זאת משום שהסטרא אחרא מושכת אותו להתנהג בהיפך לגמרי מן מידתו השייכת לו לפי שרשו.

ובזה ידע האדם, שבאם מרגיש הוא שיש לו קשיים או כשלונות בעבירה מסוימת - אות היא לו שזוהי הנקודה השייכת לו לפי שרשו, ואם יחזק לא להרפות במידה זו, יראה לבסוף שדווקא כאן תלויה הצלחתו הרוחנית והנצחית. וזהו סוד מימרת חז"ל (סוכה נב): "כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו" - שדייקא משום גדלותו הרוחנית במידה זו, משתדל הבעל דבר להגביר עליו את המידה ההפוכה ממנו, כי כל מידה רעה היא כמו קליפה החופה על הטוב הנסתר תחתיה.

דוגמא נפלאה לענין זה מצינו אצל ריש לקיש, שנחשב לאיש נאמן כל כך שכל מי שרק זכה לדבר עמו ברחובה של עיר היה אף הוא כבר נחשב לאדם מהימן, ונתנו לו עיסקא בלא סהדי (יומא ט) שמחמת נאמנותו גמרו עמו עסק בלי להזדקק לעדים. וזאת בזמן שהרע של ריש לקיש, לפני שהתקרב לרבי יוחנן, היה דוקא בכך ששרה לאש היליטטים, שזו המעילה הגדולה ביותר בממון הזולת, ותכלית ההיפך מן הקצה אל הקצה של אדם נאמן... עם כל זה דוקא משום ששרה עליו רע כזה, אזי בעת שהפשיט מעצמו את התכונה הרעה הזו, ומרק וליטש את הרע הזה של גזילה ומעילה - נתגלתה בו המידה הנפלאה של נאמנות בכל זְהָרָה, כמו שרגישו עליו חז"ל בבמרא, שרק מי שדובר עמו בשוק באקראי בעלמא - נחשב אף הוא לאדם נאמן...

וכן המימרא של "המגביה ידו על חבירו אע"פ שלא הכהו נקרא רשע" (סנהדרין נג): היא דרשה של ריש לקיש, שדרש זאת מהפסוק למה 'תכה' רעך, שלא נאמר למה 'הכית' רעך, שעל הרצון של הכאה בלבד כבר נקרא רשע. וגם זה ממש היפך מידתו ממה שהיה לפני תשובתו!

כמו כן מובא על אחז, שמדוע נקרא שמו 'אחז', שאחז בתי כנסיות ובתי מדרשות - שביטל תלמוד תורה דרבים (ב"ר פ' מ"ב, ירושלמי סנהדרין פ"י ג"ב). ועיקר פעולתו הרעה היתה לבטל תלמוד תורה מתשב"ר, כי אמר "אם אין גדיים אין תישים", היינו שרצה לעקור ח"ו תורה מישראל, ופעל בשיטה מרושעת של ביטול הגדיים וממילא לא יהיו תישים. נמצא שהיה בו רע איום כזה של ביטול ועקירת התורה מישראל. ולמרבית הפלא, דוקא ממנו יצא חזקיהו המלך, שהביץ תורה ברבים בריבוי גדול מאד, ופעולתו הקדושה המוזכרת בחז"ל היתה 'הרבצת תורה' לגדולים ולקטנים, עד

<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>
<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>	<p><b>ברכת מול טוב</b></p> <p>להרה"ח ר' יעקב חזקיהו שליט"א לרגל ארויס בני הרה"ח מנחם ישראל נ"ו ע"ב נב</p>